

TÜRKLERİN İSTANBUL'U FETHİ VE SONRASINDA FATİH'İN BAZI UYGULAMALARININ YANSIMALARI

1. Türklerin yeni vatanlarını sağlama almaları,
2. Bizans oyunlarıyla tanışmaları ve yönetimde devşirme döneminin başlaması ile Türklerin İslâm anlayışında kırılma,
3. Avrupa'da Rönesansın(yeniden doğuş) başlamasının ateşlenmesi,
4. Ortaçağın kapanıp Yeniçağın başlaması.

Moğol Hanı Ögeday'ın ölümü dolayısıyla kurtulan Avrupa, henüz kendini tam anlamıyla toparlayamamıştı. Halen çok parçalı devletçikler halinde ve dağınıktılar. Bizans'a ciddiyetle yardım edecek güçleri yoktu. Yaptıkları destekler de yetersizdi. Türkler, Moğol fırtınasını da atlatınca, Anadolu'dan batıya olan yürüyüşlerine tekrar başladılar. Bizans İmparatorluğunun batısını da fethederek her taraftan sardılar. Onları sadece İstanbul'a sıkıştırdılar. **Döneminin en büyük toplarının alışı ve atışı hesabını kendi yapan II. Mehmet'le**, İstanbul'u da fethettiler. (Topları döken ustanın Macar olması, Almanya'da çalışan işçi Türkler ile aynı konumdur.) 29 Mayıs 1453 tarihindeki bu olay gerek Türkler ve gerekse Avrupalılar için hem olumlu, hem olumsuz sonuçlar doğurdu.

Türklerin İstanbul'u fethetmelerinde, Batı Anadolu'daki Türk Beyliklerinin ileri gelenleri de katkıda bulundular. **Türkler, iman ile teknolojiyi birleştirmelerinin sonucu olarak**, 324 yılında Romalı Constantinus tarafından adeta yeniden kurulan İstanbul'u aldılar.

Böylece Fatih ünvanını alan genç Sultan Mehmet, İstanbul'a oturunca bazı yeni kararlar aldı. **Fatih, öncelikle devletin parçalanmasını önlemek için Osmanoğlu sülâlesini korumak istedi.** Osmanlılar Bizans İmparatorluğu'na dışarıdan baktıklarında imparatorluğu tek yönetim olarak görüyorlardı. Ama içten incelendiğinde yönetici sülâlelerin değiştiğini anladılar. Bu nedenle de kendi sülâlelerinin bütünlüğünü korumak istediler. Osmanoğlunun, dolayısıyla devletin parçalanmaması için kardeşler arasındaki kavgaları önlemek gerekiyordu. Babasının öldüğünü duyarak başkente ilk gelen ve tahta oturan veliahta, aslında fiilen var olan kardeşlerini öldürme hakkı, resmen verildi. Devletin zayıflamasını ve parçalanmasını önlemek adına konulan bu kural ileride vahşete dönüşünce, padişah I. Ahmet tarafından yürürlükten kaldırıldı (1603).

Osmanlı sülâlesini korumak için, güçlü ve köklü Türk sülâlelerinin ve beylerinin güçlerinin azaltılması gerektiğine karar verildi. Böylece devletin beyler arasında paylaşılması önlenmek isteniyordu. Böyle bir tedbir alınmasında, geçmiş Türk tarihinde yaşanan birçok kötü örnekler rol oynamış olabilir. Bilindiği gibi, Türk devletlerini içteki taht kavgaları yıpratmıştır. Yıkılışları da bir başka Türk boyu tarafından olmuştur. Dolayısıyla Fatih Sultan Mehmet, aldığı bu tedbirlerle devletin bu şekilde parçalanma ihtimalini ortadan kaldırmak istemiş olabilir.

Yıldırım Bayezid döneminde olan olayların da, Fatih'in kararlarında etkili olma ihtimali vardır. Yıldırım başa geçene kadar Osmanlılar, Anadolu'daki Türk Beylikleriyle savaşmamışlardı. Orhan Bey zamanında Osmanlılara katılan Karesi Beyliği ise neredeyse gönüllü birleşmişti. Hatta Karesi Beyliğinin ileri gelenleri, devletin genişlemesinde ve devlet muhasebesinin düzene sokulmasında çok yararlı oldular. Genç Yıldırım'ı babası, Germiyanolu Süleyman Şahın kızı ile evlendirince Germiyanoğlunun bazı illeri çeyiz olarak Osmanlılara geçti. Hamitoğulları Beyliği ise yine I. Murat zamanında 1374 yılında 80.000 altın karşılığında kendiliğinden Osmanlı Türklerine katıldı.

Sonuçta, diğer Türk Beylikleriyle savaşarak toprak alan ilk Osmanlı sultanı, Yıldırım oldu. Yıldırım'ın bu hareketi sonucunda olaylar gelişerek Anadolu'ya Timur'un müdahalesini doğurdu ve Osmanlı bir an durdu.

Gerek eski Türk tarihi gerekse yakın Osmanlı tarihi, genç Sultan II. Mehmet'in gözü önünde duruyordu. Kendisini belki de, zor ama köklü bir karar vermek mecburiyetinde hissetti.

İstanbul'u fetheden Fatih ilk önce, Osmanlılara 125 yıl gibi uzun bir süre vezirlik yapmış bir ilmiye ve vezir ailesi olan Çandarlı sülalesinden işe başladı. Fethin ertesi günü Çandarlı Halil Paşayı Bizans'a casusluk yaptığı şeklinde, Türklerde çok nadiren görülen bir iddia ile suçladı. 10 Temmuz 1453 günü de idam ettirdi. (Türklerdeki ihanetler casusluk şeklinde değil, doğrudan düşmanların desteklerini alarak veya onlarla birlik hareket ederek Türk rakibiyle savaşma şeklinde görülmüştür.)

Aslında Fatih'in Çandarlı Halil Paşaya daha önceden kızgınlığı da vardı. 1444 yazında babası II. Murat yoruldu diyerek "gönül erliğine" soyunmuş ve tahtını kendisine bırakmıştı. Bu olaydan cesaret alan Avrupalılar, ortak ordu oluşturarak ilerlemeye başladılar. O sırada Baş vezir olan Çandarlı Halil Paşa, II. Murat'ı ordunun başına geçmeye çağırması için oğlu II. Mehmet'i yani Fatih'i sıkıştırdı. II. Murat oğlunun çağırısıyla ordunun başına geçti. Varna'da, birleşerek gelen Avrupalı düşmanları bozguna uğrattı.

II. Murat derviş ruhlu olduğu için, savaştan sonra geri tahtına oturmadı. Tekrar Manisa'ya gitti ve inzivaya çekildi. Bu davranış bir süre sonra Osmanlı düşmanlarını cesaretlendirdi. İç karışıklıklar yaratmaya başladılar. Bunun üzerine 1446'da Yeniçerilerin bir kısmı ayaklanarak Bucaktepe (Buçuktepe) diye bilinen ve isyan sayılabilecek olayı çıkardılar. (yer adı, Ansiklopedilerde, Yılmaz Öztuna ve Robert Mantran'da farklı verilmiştir.) Yeniçeriler, çocuk padişah istemediklerini, babasının tekrar başa geçmesini istediklerini belirttiler. II. Murat mecburen gelerek tekrar tahta oturdu (5 Mayıs 1446). II. Mehmet yani Fatih ise, yeniçerileri Çandarlı Halil Paşanın kıskırttığını düşündü. (Robert Mantran ise (cilt I, s.94), II. Murat'ı doğrudan Halil Paşanın çağırıldığını söyler.)

Halbuki bu olay ciddi bir başkaldırı ya da kazan kaldırma değildi. Henüz Balkanlarda tehlike bitmemiş iken, devleti düşünen hiç kimse babasının yerine çocuğun olmasını doğru bulmuyordu. Başka türlü olsa yeniçeriler, II. Murat'ı görünce sevinmezlerdi. Nitekim tarih içerisindeki Yeniçeri ayaklanmaları; ya bahşiş istemek, ya zayıf kişilikli birini tahta geçirmek, ya da başka isteklerini yaptırmak amacıyla yapıldı.

Aslında Yeniçerilerin ilk başkaldırıları, 1451 yılında Fatih'e karşı yapıldı. Tahta oturur oturmaz çıktığı Karaman seferinden dönen çiçeği burnunda padişah II.Mehmet, Bursa yakınlarına geldiğinde yeniçeriler önünü kestiler. Kendilerine cülus bahşisi verilmesini istediler ve aldılar. Robert Mantran (cilt I, s.100), bahşiş vermek zorunda kalan II. Mehmet'in olaydan sonra yeniçeri yönetici ve birliklerinde bazı değişiklikler de yaptığını aktarır. Ancak Fatih'in oğlu II.Bayezid padişah olduğunda da yeniçeriler, padişahтан cülus bahşisi istediler ve aldılar. Böylece her tahta geçen padişahın cülus bahşisi vermesi gelenek haline geldi.

Ayrıca yeniçeriler, II. Bayezid'ten dönmelerin (sonradan Müslüman olan, Türk kökenli olmayan insanlar) dışındakileri sadrazam yapmaması için söz aldılar ve tahta oturmasına öyle müsaade ettiler.

Aynı yeniçeri ocağı Yavuz Sultan Selim'in tahta geçmesini sağlamak için Yenibahçe ayaklanmasını (6Mart-24Nisan1512) gerçekleştirdi. Fakat yine aynı yeniçeriler, Çaldıran Savaşı (1514) öncesinde ve sonrasında savaşmadan geri dönmek için Yavuz gibi sert bir padişaha bile baş kaldırdılar (14 Şubat 1514 ve 22 Ağustos 1514). (Yılmaz Öztuna ve ansiklopedilerin aktardıkları)

Konumuza dönersek, Çandarlıların ezilmesinden sonra zaman içerisinde diğer sülâleler ve beyler, bir daha beraber olamayacakları şekilde parçalandı, sürgün edildi. Karaman Beyliği gibi, halkından da korkulan yörelerin halkı Kıbrıs'a ve Balkanlara gönderildi. Yerlerine de başka bölgelerden insanlar getirilip yerleştirildi. Bu bölge halkının bilhassa Balkanlara gönderilmesi bir başka yönden faydalı oldu. Öz Türk olan bölge halkının kültür seviyesinin yüksekliği Balkanlarda sağlam bir yapılanma başlatılmasına vesile oldu. Diğer taraftan Anadolu içerisindeki Türk boylarını bu şekilde harmanlamanın faydaları da uzun yıllar sonra görülmüştür. Böylece değişik Türk boyları birbirleriyle kaynaşarak millet olmanın adımlarını atmışlardır. **Osmanlı Türklerindeki millet anlayışı ile Orta Asya Türklerindeki algılayış farkının bir sebebi bu karışımdır.**

Bütün bu önlemler, Osmanlı İmparatorluğu'nun tek parça kalmasını sağladı. Ama artık yüksek görevler çoğunluğu Arnavut, Boşnak, Rum, Ermeni vb. kökenli insanlara kaldı. **Üst görevlere gelen bu kişilerin ortak özellikleri, bütün geleceklerinin padişaha bağlı olmasıydı.** Bilhassa 18. yüzyılın sonlarına kadar görev yapan sadrazamların büyük çoğunluğu, bu padişah kullarındandır. Bunlardan biri olan ve paraya düşkünlüğü ile bilinen Sinan paşanın para hırsı, dördüncü defa sadrazam olduğu 1595 yılında Türk akıncı sınıfının yok olmasına yol açtı. Estergon Kalesinin kaybı, Ruscuk'taki Tuna üzerindeki köprü geçişinde ve yerköyü (bazı tarihçilere göre, yergöğü) mağlubiyetleri sonucu Akıncıların yok olması ise, Osmanlı'nın durgunlaşmasında çok etkili oldu. Çünkü bir devleti kuranlar ile koruyanlar yine kendi asabiyesidir. Kurucu unsur dışındaki halklardan içinde yaşadıkları devleti topluca cansiperane korumalarını beklemek yanlıştır. (Selçuklu'nun kuruluşu, Moğolların tahribatından sonra Osmanlı'nın yeni devlet kurması, Osmanlı'nın dış güçlerce yıkılmasından sonra Türkiye Devleti'nin kuruluş mücadeleleri toplu mücadele anlamında yalnızca Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir.)

Fatih döneminde sadrazam olan tek Türk, Karamani Mehmet Paşa idi. Bu kişi ilim sahibiydi. Fatih Kanunnamesi olarak bilinen ve dinden kısmen bağımsız olan kanunları ele alan kişidir. Osmanlı yönetimindeki İmam Gazali taraftarlarına rağmen, medreselere felsefe derslerinin konulmasında etkili olmuştur. Ayrıca toprak reformunu yaparak, dini gurupların ellerinden malları alıp tımar sahipleri arasında dağıtmıştır. Fatih ölünce yerine Konya valiliği yapmakta olan Cem Sultanın geçmesini arzu eden bu Türk, eski dönme sadrazamlardan İshak Paşa ile dini bazı tarikatların yeniçerileri kışkırtmaları sonucu öldürüldü (4 Mayıs 1481). **Bu olay Türk kökenlilerin yüksek görevlere gelirken çekinmelerine yol açan milat oldu.**

II.Bayezid döneminde (1481-1512) İspanya'dan kaçan Yahudiler, Selânik ve İstanbul'a yerleştirildiler. Bu olaydan sonra, köksüz yöneticiler ile Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler, birbirleriyle daha iyi anlaşır oldular. Gayri Müslimler ticarete tamamen hakim oldular. Konuları aralarında paylaştılar. Ermeniler ticaret ve sanatla, Rumlar balıkçılık ve lokanta işletmeciliğiyle, Yahudiler ise önemli büyüklükteki ticaretle uğraştılar. Birbirlerinin alanlarına da pek girmediler. En güçlü padişah olan Kanuni Sultan Süleyman (Muhteşem Süleyman) döneminde (1520-1566), İstanbul'un Galata semtinde oturan Gayri Müslim bankerler, sarayın en itibarlı konukları haline geldiler.

Türk kökenli olmayan sadrazam, vezir ve diğer yöneticilerin bir kısmı, devletlerine düzgün hizmet ettiler. Çünkü ilk dönemlerde göreve getirilirken bu kişilerde liyakat aranılıyordu. Ayrıca Haremde iyi yetiştirilmiş hanımlarla evlendiriliyorlardı. Ancak, Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki bir olay bu uygulamayı bozdu. Damadı Rüstem Paşayı, şehzade Mustafa olayında azleden Kanuni, iki yıl sonra 1555'te Rüstem'i tekrar sadrazamlığa getirdi. **Kanuni'nin sebep olduğu bu olay, liyakatsizlerin görevlere gelmelerinin miladı oldu.** Çünkü Refik Özdek'in aktardığına göre (cilt III, s.544) Kanuni, sadrazam Koca Ahmet Paşayı idam ettirmiş ve yerine Rüstem Paşayı ikinci defa getirmişti. Koca Ahmet Paşa, Tameşvar fatihiydi ve halk tarafından seviliyordu.

Kanuni'nin de, muhtemelen sonradan çok pişman olduğu bu olay, liyakatsizlerin entrikalarına güç verdi. Daha sonra göreve gelen yabancı kökenlilerin birçoğu liyakatsiz olduklarından ülkenin aleyhine çalıştılar. Medreselerden pozitif ilimlerin ve hattâ tasavvufun kaldırılmasına vesile oldular. Türk kökenlilerin daha çok ezilmesini sağladılar. Ticaretin Müslümanlar tarafından hor görülmesine, rüşvet ve yolsuzlukların artmasına neden oldular. Bu dönemlerde de devşirmelerin içerisinden güzel insanlar çıktı. Ancak bir ülkenin gelişmesi için arasına olan güzellikler değil, süreklilik şarttır.

Fatih'ten itibaren gelen sadrazamların yarısından çoğu yabancı kökenlidir. Fatih'ten sonra Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına (1826) kadar geçen sürede ise, bu oran daha da fazladır. Elbette imparatorlukta yaşayan halklardan yararlanılacaktır. Ancak böyle bir oran, dünyada hiçbir ülkede ve imparatorlukta görülmemiştir. **Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünün nedenlerinden birisi de bu uygulamadır.** Çünkü Türklerin şartlara göre manevra yaparak yeni çözümler üretme kabiliyetleri gerilemiştir.

Yavuz Sultan Selim, Mısır'dan dönerken Halife ile birlikte El-Ezher'den ulemaları İstanbul'a getirdi. Bunları yerli ulema (bilim adamları) ile tartıştırdı. Bu uygulama devşirme yöneticilere güç kattı. Yavuz Sultan Selim dışında bütün padişahlar üzerinde etkili oldular. (Ansiklopedilerden elde edilen bilgilere göre El-Ezher, ilk önce Fatimiler devrinde Ebul Hasan Cevher tarafından 972 yılında cami olarak yaptırıldı. Adının Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kızı Fatma'nın Zehra lakabından geldiği söylenir. Memlûklular döneminde etrafına medreseler ve vakıflar yaptırıldı. İlâhiyat fakültesi halini aldı.)

Tarihçi ve şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi (1536-1599) "Tac'üt-Tevarih" adlı eserinde, Osmanlı'nın kuruluşundan II. Selim'in (Sarı Selim) ölümüne kadar olan tarihi yazdı. Belki de bu eserin, belli bir amacı yoktu. Ancak Hoca Sadeddin'den sonraki tarihçilerin çoğu onun yolunu izledi. Sonuçta Türk tarihinin Osmanlılarla başladığı şeklinde bir anlayışın doğmasına neden oldu. **Halbuki ilk Osmanlı padişahları kendilerini anlatırken soylarını neredeyse, Türklerin destan kahramanı Oğuz Kağan'a kadar taşıyorlardı.**

Devlet yönetiminin böyle köksüz insanların etkisinde kalması ile, Türklerde görülen dürüstlük ve asalet, artık devlet yönetiminden uzaklaşmaya başladı. Diğer taraftan Türk dili, Arapça ve Farsça'nın etkisine daha çok girdi. Divan şairi ve Doğunun gerçek ozanı Fuzuli (1495 ?-1556) "Tanrım, ben Türk'üm, Türkçe yazmak istiyorum. Benden iltifatını esirgeme" demek zorunda kaldı. Ayrıca yazdığı hicivnamesine (kara mizah), şu cümleyle başlaması ise, Kanuni döneminde devlet yönetimindeki kokuşmayı göstermesi bakımından önemlidir. "Selâm verdüm, rüşvet değıldür deyü almadılar."

Fatih Sultan Mehmet, Hıristiyanlara, özellikle de Cenevizlilere ticarete ayrıcalıklar tanıdı. Ermenilere, Süryanilere birer Patrik, Musevilere bir Hahambaşı atadı. Yargılama işlerinde "kadı"ların baktıkları mahkemelerin yanı sıra Kilise mahkemeleri de kurdurdu. Böylece atalarının hoşgörü anlayışını uygulamış oldu. Ancak devletin yapısı da bilhassa Fatih'ten sonra güçsüz padişahlar geldikçe, devşirmelerin etkisiyle, dini bağnazca yorumlayan bir temele oturmaya başladı.

Bu hoşgörülü uygulamaları başarıyla yapan Fatih, Bizans'taki ilim ve fikir adamlarını İstanbul'da tutamadı. Halbuki o dönemde Bizans'taki düşünce ve kültür hayatı Avrupa'dan daha ileriye. Nitekim, Antik Çağla ilgili okullar Avrupa'da yoktu, ama Bizanslılarda vardı. Bizanslı ilim adamları İstanbul'da kalsalar belki Türkler için çok faydalı olmasa bile, Avrupa'ya da yararlı olmazlardı. İstanbul'dan Avrupa'ya gidenler orada altyapısı hazırlanmış olan Rönesans (yeniden doğuş) hareketinin ateşleyicisi oldular.

Kendisi son derece bilgili, akıllı ve cesur olan Fatih, atalarının yaptığı gibi, doğudaki Türk dünyasından, Timurlulardan ve İslâm dünyasından bilginleri, sanatkârları Osmanlı ülkesine getirtmeye çalıştı. Ali Kuşçu (?- 1474) gibi ünlü Türk bilim adamlarını İstanbul'a getirtti. Döneminin en iyi rasathanesini kurdurttu.

Gelen alimlerle (ki çoğu, Türklerdeki Maturidilik ve Hoca Nasreddin Tusî'nin yolundan yürüyen kişilerdi) eski bir fikir tartışmasını yeniden başlattı. Bu kavga, Endülüs ve Fas'ta yaşamış olan ve Aristoteles'den etkilendiği söylenen filozof İbn Rüşî'nin (1128-1198), İmam Gazalî'ye karşı başlattığı felsefe ve tasavvuf alanındaki tartışmaydı. Horasan'dan gelen Türk büyükleri İmam Gazalî'den farklı düşünüyorlardı. Ancak Osmanlı uleması dışarıdan gelenlere itibar etmedi. **Hocazade Muslihittin Mustafa'nın da etkisiyle Osmanlılar, Gazalî'nin yolundan gitti.**

Osmanlı ulemasının bu davranışları Fatih gibi bilgin bir padişah döneminde çok etkili olamadı. Ancak ileride bazı yönlerden Bizans'ın taklit edilmesine neden oldu. Biliniği gibi, Bizans'ta Kilise etkindi. Etkinliği sağlayanlar da rahipler zümresi idi. **Osmanlı'da da padişahlar zayıfladıkça, dini bir zümre oluşmasının yolu açılmış oldu.**

Halbuki Bozkır Türk Devletlerinde böyle bir durum hiçbir zaman söz konusu olmamıştı. Türkler, Sibiryâ ormanlarından itibaren hep hayatın çetin şartları içerisinde mücadele ettiler. Bu nedenle olaylara bakışları genelde gerçekçi oldu. Hintliler, Farmlar ve Araplar'a nazaran mucizevi ve mistik olayların peşinde daha az koştular. Lüks bir hayat yaşamak için de çabalamadılar. Genelde sade yaşadılar. Destanlarında hayal ürünleri, elbette çoktu. Ama destanlar, halkın gerçek hayatta hep bu anlayışla yaşadığını göstermez.

FATİH'İN BAZI UYGULAMALARININ YANSIMALARI

Fatih'in hem devletin hem de Osmanoğlu sülalesinin parçalanmasını önlemek için verdiği fetva, sonunda acı olaylara neden oldu. Kanuni Sultan Süleyman gibi "muhteşem" ünvanlı bir padişah bile kendi öz oğullarından en değerlisinin boğulması emrini vermek durumunda kaldı. Devletin bekâsı için verilen bu karar sonucunda Şehzade Mustafa öldürüldüğünde (1553), Kanuni 33 yıldır padişahlık yapıyordu. (Halbuki kardeşlerini öldürme yetkisini veren Fatih'i, babası II. Murat, kendi 40 yaşında oğlu Fatih ise henüz 13 yaşında iken ben yoruldu diyerek, kendi sağlığında tahta oturtmuştu.) Bu iki olayın karşılaştırılması bile yapılan değişikliklerin insanları nerelere götürdüğünü anlatmaya yeter. Belki bu olayda en zor duruma düşen ve içerisinde fırtınalar kopan kişi Kanuni idi. Ama bu durum sonucu değiştirmede. **Zaten Şehzade Mustafa'nın öldürülmesinden sonra, Osmanlılara ilk on padişah gibi bir padişah, Şehzade Mustafa gibi şehzadeler bir daha nasip olmadı.** Sonraki padişahların içerisinde bazıları, yönetime geldikten bir süre sonra kendilerine geldiler. Olayları anladılar. Bazı güzel işler yaptılar. Hattâ cansiperane mücadele ettiler. Ama taşlar yerinden oynadığından düşüşü durdurmaya güçleri yetmedi.

Burada bir konuya dikkatinizi çekmek istiyorum. Kardeşlerin ve sülâlelerin çatışmaları bazen devletlerin yıkılmalarına sebep olmuştur. Ancak o bölgede çoğunlukta olan halk aynı yerde oturduğu sürece, yeni bir sülâle iktidarı ele geçirerek devleti yeniden kurmuştur. Böyle gelişmeler Türklerde olduğu gibi diğer birçok milletlerde görülür. Ama bazen devletin ismi değişmiş olarak karşımıza çıktıklarından ilişkilendirmekte zorlanabiliriz. **Yoksa ne Selçukluyu imparatorluk yapanlar sadece Selçuk Beyin obasıdır, ne de Osmanlıyı Devlet yapanlar yalnızca Söğüt'te oturan Ertuğrul Gazinin mensup olduğu Kınık Boyudur.**

Kanuni, Şehzade Mustafa'nın halk tarafından sevildiğini biliyordu. En çok da Türkmenlerin desteklediklerini düşündü. Nitekim, kardeşi Mustafa'yı öldürttüğü için babası Kanuni'ye karşı çıkan diğer oğlu Bayezid'i, Safevi Türkleri destekliyordu. Bunun üzerine Şehzade Selim'i (II. Selim) üzerine göndererek Bayezid'i de öldürmüştü.

Kanuni, kendisini ve daha sonraki padişahları güvence altına almak için, ordunun yapısında değişiklik yapmak gerektiğini düşündü. O dönemde Osmanlı ordusunun ağırlığını eyalet askerleri olan tımarlı sipahiler oluşturuyordu. Bütün imparatorlukta 200.000 kişiye ulaşabilen bu askerler Türk'tü. Merkezdeki devşirme yöneticiler bu sipahilerin üzerinde etkili olamıyorlardı. Yeniçeri denilen Kapıkulu askerleri ise 15.000 civarında idi. Sipahilerde ağır silahlar yoktu. Bu silahlar sadece yeniçerilerde vardı.

Buna rağmen Kanuni, sipahilerden çekindi. Sipahilerin sayılarını azaltmaya, yeniçerilerinkini ise artırmaya başladı. Yeniçeriler 1567'de 48.000'e, 1620 yılında ise 100.000'e ulaştı. Yeniçerilerin sayıları çok arttığı için artık devşirme sistemiyle bu ocağa asker toplanamaz olmuştu. Müslüman halktan alınmalar başladı. Ancak liyakatsiz üst yöneticilerden dolayı, yeniçeri olabilmek için rüşvet vermek gerekir oldu. Bu nedenle halkın içerisindeki serkeşler, başıboş insanlar yeniçeri olmaya başladılar.

Ama çoğalan yeniçeriler savaşlarda başarı kazanmaya çalışmak yerine Genç Osman'ı 1622'de öldürdüler. Devletin kurucusunun adını taşıyan ve çok aydın bir kişi olan Genç Osman, Kanuni'nin soyundandı. Yeniçeriler pervasızca davrandılar. Çünkü, 1595'de devşirme sadrazam Sinan Paşanın hatasıyla akıncı sınıfı yok olmuştu. Kanuni'nin uygulamalarıyla tımarlılar azalmıştı. Yeniçeriler ise artmış ve ağır silahlara sahipti. Dolayısıyla kimse olaya müdahale edemedi. **Genç Osman'ın öldürülmesiyle, Osmanlı Devleti çağa ayak uydurabilmek için yakaladığı son fırsatı kaçırmış oldu.** Bu tarih Osmanlı Devleti için bir milat olarak kabul edilebilir.

Askeri yapıdaki bu değişikliğin diğer bir sebebi olarak ateşli silahlardaki yenilikler gösterilebilir. Çağa ayak uydurmak için ateşli silahlara sahip sabit birlikler kurmak gerekiyordu denilebilir. Ancak böyle bir düşünceden bile hareket edilse, yine amaca ulaşamamış sayılır. Çünkü Türkler, o dönemde halen ağır ve zor taşınabilen toplar kullanırken, Avrupa hafif ve kolay taşınabilir toplara geçmişti. Fakat, yeniçeriler kolay taşınabilen küçük toplara hep karşı çıktılar. Belki de yeniçeriler düşmanla çok yakın olmak istemiyorlardı. Çünkü "akıncı" ruhuna sahip değildiler. Bir Fransız soylusu olan Humbaracı Ahmet Paşa, Fransızların da yardımıyla yeni top ocakları kurduğunda yıl 1734 olmuştu. Böylece top döküm teknikleri Kanuni'den 170 yıl sonra ancak yenilenebildi.

Benzer şekilde, Avrupalılar büyük kalyonlar şeklinde gemiler yaparak okyanuslara açılırken, Osmanlılar küçük kadırgaları kullanmaya devam ettiler. Büyük gemilere hem yeniçeriler hem de Osmanoğlu sülâlesi itiraz etmiş olabilir. Çünkü, yönetime karşı herhangi bir ayaklanmada, kalyonlardaki çok sayıda leventler ve büyük toplar İstanbul'daki yönetim ve yeniçeriler için tehlike arzede bilirdi.

Fatih Sultan Mehmet'in yaptığı diğer bir değişiklik de, devlet yönetimini padişah ve sadrazamın elinde toplamasıdır. Yani mutlak hakimiyet. Bu uygulama Kanuni'nin padişah olarak mutlak iktidar olmasını sağladı. Ancak, Kanuni'den sonra gelen padişahlar daha zayıf karakterli olduklarından, sadrazamlar öne çıktılar. Sadrazamların sözlü ve yazılı emirleri, padişah irade ve fermanı ile eşdeğerde kabul edilmeye başlandı. Sadrazamlarda padişahların birer mührü bulunur oldu. Gittikçe padişahlar devlet yönetiminde ikinci sıraya düştü. Padişahlar, sadrazamların tayinlerine bile tek başlarına karar veremez oldular. Sadrazamların tayinlerinde ve azillerinde saray kadınları, saray hadımları ve diğer görevliler bazen daha etkin hale geldiler.

Fatih'in tek Türk sadrazamı olan Karamani Mehmet paşa, özel mülk ya da vakfa dönüştürülmüş toprakların müsadere edilerek devlet mülkiyetine geçirilmesini sağlamıştı. Bu uygulaması, dini tarikatların güçlerini kırmıştı. Ama daha sonraları aynı uygulama tımarları da geri alınabilir hale getirdi. Böylece tımar sahiplerinin güçleri azaldı.

Osmanlı sülâlesi, kendisini korumak için yönetici konumundaki Türk soyluları ezmekle kalmadı. Onların yerlerine getirdikleri devşirmeleri (kapıkulları) bile sürekli değiştirerek, onların da kök

salmalarını önledi. Osmanlı'da servetlerini ve konumlarını nesillere devredebilen tek gurup ilmiye (ulema) oldu.

Fatih'in kendi sülalesini koruma uğraşları sonuç verdi. Osmanlı tarihinde, padişah ve şehzadelere karşı öldürmeye kadar varan hareketler yapıldı. Ancak, Osmanlı hanedanını yönetimden uzaklaştırmak için hiçbir girişim olmadı. Osmanlı ordusunu yenerek Kütahya'ya kadar gelen Osmanlı'nın Mısır Hidivi Kavalalı'nın oğlu İbrahim Paşanın düşüncesi bile, sadece sadrazam olmaktı.(1832)

Bazı tarihçiler Osmanlı İmparatorluğu'nun, İstanbul'un fethinden sonra Bizans kurum ve uygulamalarını aynen aldığı ileri sürmüşlerdir. Bugün, Osmanlı kurumlarının biçimlenmesinde, Bizans'ın payının iddia edilenden çok az olduğu genellikle kabul edilmektedir. Burada tartışılabilir bir konu, Osmanlı yönetimine sirayet eden Bizans oyunlarının etkileri olabilir.

İstanbul'un fethi; devletin büyümesi, Anadolu'nun garanti altına alınması bakımından Türkler için iyi oldu. Ayrıca uzun süredir unutulmuş imparatorluk kültürüne ulaşılması açısından olumlu oldu. 17. yüzyıl ortalarına kadar dönemlerinin en üstün medeniyetini oluşturdular. Ama, Fetih'ten sonraki uygulamalar sonucunda devleti kuran ve geliştiren Türk unsurların ezilmesi iyi sonuçlar doğurmadı. Devlet zamanla bağnaz bir din anlayışı temeline kaydı. Saray alışkanlığı oluştu ve saraya harem girdi. Günümüzde "Bizans oyunları" diye nitelenen ayak oyunları, önderlerin kültürünü etkiledi. Yeni güçlü sülâlelerin ortaya çıkarak devleti toparlamaları imkânı kalmadı. **Eğer 1877-78 savaşında İngilizler ile Ruslar aralarında anlaşabilmiş olsalardı İmparatorluk bitecekti.** Türklerde henüz, Milliyetçilik anlayışı tam oluşmamıştı. Güçlü sülâle ise hiç kalmamıştı. Dolayısıyla 1919 da olduğu gibi savaşı yönlendirecek önderler çok azdı. Bu nedenle yeni bir devlet kurmak mümkün olmayabilirdi.

Bütün bu uygulamaları ve sonuçlarını aktarıırken Fatih gibi, ender ileri görüşlü padişahlardan olan akıllı bir insanın ruhunu incitmek düşünülmemiştir. Allah ondan razı olsun. Amaç durum tesbiti yaparak, iyi niyetlerle alınmış bile olsalar, birkısım kararların uygulamalarının bazen aleyhe sonuçlar doğurabileceğini düşündürmektir. Dolayısıyla verilecek kararlarda, yapılacak uygulamalarda çok daha titiz olunmalıdır. Kararlar alınırken ne kadar çok istişare yapılırsa, hatalar o oranda azalacaktır.